

bratrství soudcové, a o chudé se postarají almužníci. Zatím co Jednota ztrácí svou existenci, Komenský promítá její obraz do budoucí universální církve a na ni přenáší i lásku, již miloval svou Jednotu.

Církvi však nedá konečnou pravou podobu úsilí lidské, nýbrž *sám její Pán*, jehož příchod pastýř Jednoty vyhlížel s horoucí nadějí. Opět a opět končí své spisy toužebným voláním: 'Přijdiž tedy, Pane Ježíši!' [Zj. 22, 20]. A vidí již příznaky jeho blízkosti. Již je ve dveřích poslední věk, který bude šťastnou dobou panování Ježíše Krista. Přítomné válečné katastrofy nic na tom nemění. To přece Bůh, jenž chce stavět nový svět, činí přípravy odstraňováním toho, co stojí jeho plánům v cestě. Věčný Boží plán vyúsťuje podle Božích zaslíbení v nejskvělejší naději. Kristus přijde a napraví všechno. Dá světu pokoj i zevní mír. Vyrovná křivdy a povládné bez odporu zlých lidí tisíc let, než zlomí poslední odpor Satanův a odevzdá vládu Otci [Zjev. 20].

Chiliasmus Komenského, upjatý k této 'páté monarchii' [Dan. 7], je v té formě posledním projevem eschatologického zaměření, vlastního české reformaci hned v jejích počátcích. Zabraňuje spiritualisaci evangelia, které platí člověku a lidské společnosti s nadějností pro život zde na zemi. Konkretisuje jeho zvěst, upíná ji k této zemi. Jako se na této zemi projevila moc ďáblová ve svedení člověka, musí se právě na této zemi projevit moc Kristova, jestliže je mocí skutečně vykupitelskou. [Via lucis' 6, 13.] Bůh neponechá tuto zemi definitivně v moci nepřátel svých a svého lidu. Tato země má být jevištěm jeho kralování. Veliká síla výzvy k nápravě věcí lidských tkví v eschatologii i u Komenského s paradoxností jen zdánlivou. Právě proto, že byl pln eschatologického očekávání, nečekal až na nebe, aby tam teprve kladl vítězství Boží a plnost známosti a blaženosti jeho věrných, ale usiloval, aby lidé již zde na zemi připravili cestu Kristovu království. Nejde ovšem o více než o přípravu. Dokonání je v rukou Kristových. Ale on, jsa již vítězem, volá k následování, do svých šlépějí, do svých úkolů k Boží slávě a k lidskému spasení.

[XXIV]

Odkaz a dědicové

PO SMRTI KOMENSKÉHO a po rozeznání slovenských sborů Jednoty trvaly již jen sbory *polské Jednoty* s Lešnem v čele. Lešenský sbor, převážně německý jazykem — vlastně dvojí sbor, německý a slabší polský — zotavil se poměrně brzy po katastrofě z r. 1656. I gymnasium zde bylo [1663] obnoveno. Kolem r. 1700 zbývalo jen 15 sborů bratrských za stálého útisku s katolické strany. Jejich senioři často ani nesídlili na polské půdě. V letech 1699—1741 byl seniorem Daniel Arnošt Jablonski, vnuk Komenského, současně dvorní [reformovaný] kazatel berlínský. Polským králem byl tehdy saský kurfiřt August [1696—1733], jenž opustil luterství, aby získal království. Polští evangelíci byli trpce zklamáni v naději, že jim bude nakloněn. S Jablonským v čele vedli vytrvale zápas o uznání minimálních náboženských práv. Když jich nedosahovali, volali o pomoc v zahraničí. Zásahy evangelických mocností a Ruska ve prospěch evangelíků a pravoslavných měly ovšem také dosah politický a budily novou nevoli katolických Poláků. Teprve r. 1768 byla disidentům zaručena svoboda vyznání. Bratrských sborů polského nebo německého jazyka zbývalo již jen deset, stále s Lešnem v popředí. Byly to sbory dávno již vyznáním reformované, které si udržovaly jméno Jednoty [jejich zpěvník vydaný r. 1760 v Lešně nese titul 'Gesangbuch zum Gebrauch der reformierten Gemeinde in Lissa und der übrigen deutschen Gemeinen der Unität'] a tradici bratrského původu. Ze starého bratrského zřízení si zachovaly volbu staršovstva na doživotí a seniorskou ordinaci v posloupnosti, udržované od 16. věku. Potrvaly ve ztenčeném počtu do 20. století.

V *Uhrách* žili zbylí Bratří — pokud se ubránili nátlaku a uhájili své vyznání — v církvi reformované. Utvořili český diasporní sbor s kazatelem v Rěci [východně od Bratislavy], kam patrně již B. Jan Tobian, poslední správce sboru skalického [do r. 1671], přenesl své sídlo, než odešel z Uher do Lešna. Uherská